

dan? Had zij geen godgevallig werk gedaan toen zij de twee verspieters van Jozua verborgen en de speurders van de Koning van Jericho op een dwaalspoor gebracht had? Een gereformeerde predikant, ds. D. van Dijk, had in '35 in het weekblad *De Reformatie* opgemerkt dat, als de verspieters waren omgekomen doordat Rachab geen onwaarheid had willen spreken, dat niet voor haar verantwoordelijkheid zou zijn geweest. 'Ik mag zelfs geen leugen doen om daardoor een massamoord te voorkomen', aldus ds. van Dijk¹ – maar dezelfde predikant had betoogd dat de krijgslist geoorloofd was en dat die krijgslist de vorm mocht aannemen van het verzwijgen van een deel van de waarheid: 'de vijand heeft immers als vijand geen recht op het kennen van de waarheid'²; ook dan bleef volgens hem het positief *onwaarheid* spreken niet gepermitteerd.

Tijdens de bezetting achtte menige theoloog uit het orthodox-protestantse en gereformeerde kamp het maken van een principieel verschil tussen krijgslist en noodleugen geforceerd. Sommigen zeiden: als de krijgslist geoorloofd is, is de noodleugen het óók. Anderen (onder wie Delleman zelf) bleven zowel de krijgslist als de noodleugen als zondig beschouwen, maar daarmee was niet het laatste woord gezegd. 'Daar kunnen immers', aldus Delleman,

'nu eenmaal in het leven geraffineerde noodsituaties zich voordoen – en de oorlog is wel één van de belangrijkste daarvan – waarin het gaat om de allergrootste belangen, waarin mensenlevens op het spel staan, waarin het heilige liefdeplicht voor mij is om mijn naaste te helpen of mijn vaderland te dienen, en waarin ik dat op een ogenblik niet kan doen dan door iets te zeggen, dat 'niet waar' is. Welnu, wat moet ik in zulke omstandigheden dan doen? Dan moet ik, zo lijkt het ons, in gelovige verantwoordelijkheid tegenover God tenslotte een beslissing nemen. En als die beslissing meebrengt, dat ik in zo'n moment iets zeggen moet, dat met de waarheid in strijd is, dan blijft dat liegen. En dan zal mijn geweten mij op dat punt, ten aanzien van het middel, waarvan ik mij bediende, ook blijven aanklagen terwijl ik toch intussen weet: niet alleen ik *kon* niet anders, maar ik *mocht*, wat de kern van de daad betreft, niet anders. Maar dan blijft het mij leed doen en ik blijf het als iets pijnlijks, ja ook als iets zondigs, gevoelen, dat ik langs deze weg, door dat middel, mijn naaste of mijn vaderland moest dienen. Maar omdat ik weet, dat ik het deed, niet omdat ik dat liegen niet erg vond, maar alleen uit liefde tot mijn naaste en tot mijn vaderland en tenslotte tot God, weet ik toch dat ik in het diepste handelde naar de wil van God, en durf ik daarom ook voor wat mijn geweten mij zegt dat in mijn daad niet naar Gods wil was, vrijmoedig God om vergeving bidden.'³

¹ Aangehaald a.v., p. 414. ² Aangehaald a.v., p. 415. ³ A.v., p. 423.